

Adnan Menderes

Bir devre adını yazdıran büyük siyaset adamı. 1899'da Aydın'da doğdu. Babası, Katibzade ailesinden İbrahim Edhem Bey, Annesi Aydın'ın ileri gelen ailelerinden Hacı Alipaşazadelere mensup Tefrika Hanımdır. Her iki aile de yüzyıllarca önce Rumeli'den gelip Anadolu'ya yerleşmişlerdir.

Tahsile İzmir İttihad ve Terakki Mektebinde başlayan Adnan Menderes, İzmir Amerikan Kolejinde eğitim gördü. Bir müddet ara verdikten sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. 1916'da Birinci Dünya Harbine yedek subay olarak katıldı. Suriye'ye görevli giderken yolda, harbin bitmesi üzerine geriye döndü. İzmir'de görevlendirildi. İstiklal Harbi esnasında arkadaşları ile beraber Aydın'da **"Ayyıldız Çetesi"**ni kurdu. Daha sonra Söke'de Piyade Alay Yaveri olarak savaşa katıldı. Savaştan sonra **"İstiklal Madalyası"** aldı.

Fethi Okyar tarafından kurulan Serbest Fırkanın Aydın İlçe teşkilatını açarak il başkanı oldu. Bu parti kapatılınca CHP'ye girdi ve yine Aydın il başkanı oldu. 1931'de CHP Aydın milletvekili seçildi. 1945 yılına kadar TBMM'de komisyon raportörlüğü yaptı. 1945 yılında Saracoğlu Hükümetinin getirdiği toprak kanunu tasarısını şiddetle tenkid ederek 16 Mayıs 1945'te komisyondan istifa etti. Bir müddet sonra yaptıkları muhalefetten dolayı Adnan Menderes, Fuad Köprülü, Refik Koraltan, CHP'nin Disiplin Kurulu tarafından 12 Haziran 1945'te partiden ihrac edildiler. Celal Bayar ise hem partiden hem de milletvekilliğinden istifa etti. Bu hareketler Demokrat Partinin 7 Ocak 1946'da kurulmasına sebep oldu. Adnan Menderes, 1946 yılında Demokrat Partiden Kütahya milletvekili olarak meclise girdi. Parti içinde Celal Bayar'dan sonra ikinci adam durumuna geldi. Bu tarihten itibaren siyasi hayatın önemli şahsiyetleri arasında sayılır. 1946 yılında yapılan seçimlerde 62 milletvekili ile meclise giren Demokrat Parti içinde baş gösteren ayrılıkları çözümlendi. 14 Mayıs 1950 seçimlerinin büyük bir ekseriyetle kazanılmasında büyük rolü oldu. Adnan Menderes 10 yıllık Demokrat Parti iktidarının tek başbakanıdır. Bu zamana kendi adını verdirdi. İktidarı zamanında beş hükümet kurdu. Bu 10 yıllık devre Türkiye'nin iç ve dış siyasetinde önemli olayların olduğu bir zamandır. Ziraatın makinalaşmasına, yol, baraj, modern fabrikaların yapılmasına, büyük şehirlerin imar edilmesine çok önem verildi. Sosyal alanda, sosyal sigorta sistemi geliştirildi. Büyük işçi hastaneleri yapıldı. Hafta tatili ücretli oldu, işçi sendikaları kuruldu. Kültür alanında büyük üniversiteler, teknik okullar, lise ve ortaokullar açıldı. Büyük

çapta kalkınma hareketine girişildi.

Dış siyasette: Nato'ya giriş (18 Ocak 1952). Balkan Antlaşması (9 Ağustos 1954), Bağdat Paktı (24 Şubat 1955), Kıbrıs konusunda Zürich Antlaşmaları yapıldı.

Bilhassa 1960 yılında talebe hareketlerinin fazlalaşması, hoşnutsuz grubun devamlı memleketi hadiselerle sürüklemesi; Silahlı Kuvvetlerin ihtilal yapmasına sebep oldu. 27 Mayıs 1960 günü Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koyduğunu millete ilan etti. Eskişehir'e gitmiş olan Adnan Menderes yanındakilerle beraber tutuklanıp Ankara'ya getirildi. Ankara'da Harp Okulunda bir müddet kaldıktan sonra yargılanmak üzere Yassıada'ya gönderildi. Yassıada'da Milli Birlik Komitesince kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından DP ileri gelenleri ile birlikte kuruluşu, usülleri ve kararları hala tartışılan bir mahkemede muhakeme edildiler. Sonunda idama mahkum oldu. Karar, Milli Birlik Komitesince onaylanınca 17 Eylül 1961'de İmralı Adasında idam edildi. 1990'da çıkarılan kanunla, itibarlarının iadesi karara bağlandı. Aziz naaşı, rahmetli Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın naaşlarıyla birlikte, İmralı'dan alınarak 17 Eylül 1990 tarihinde, başta Cumhurbaşkanı ve hükümet erkanı olmak üzere milletvekillerinin ve halkın katıldığı bir törenle İstanbul'da Adnan Menderes Bulvarı Topkapı çıkışında yapılan Anıt Mezara nakledilmiştir.

Türkiye Gazetesinde, 1 Eylül 1989'dan itibaren 15 gün yayımlanan, "Aydın Menderes Anlatıyor: İşte Hayatımız" başlıklı yazı serisinde, Aydın Menderes babası Adnan Menderes için şunları söylüyor:

"Rahmetli babam Allah korkusu ve millet sevgisiyle yaşardı. Adnan Menderes milletiyle bütünleşmiş bir liderdi. Kafasının içinde kabına sığmayan bir Türkiye vardı. Haksızlıkları sevmez, adam kayırma veya farklı muameleye çok kızardı. Büyük ideallerin ve hedeflerin insanıydı. Ufku çok genişti. Milletinde fani olmuştu. Çok inançlıydı. Her sabah evden okuyarak, dua ederek ayrılırdı. İnşaallah sözü olmadan konuşmazdı. Son derece güçlü ve enerjik bir insandı. Başkasının derdi yüzüne aynen aksederdi. 1957'de Ankara'yı sel bastığında, felaketzedelere bizzat yardım ederken, kendisi sel sularına kapılmaktan son anda kurtarılmıştı. İnsanların sıkıntı ve üzüntü çekmesini katiyyen istemeyen bir ruh haletine sahipti. Öfkesi aynen "mart karı" gibiydi. Katiyyen kin tutmayan, kızsza bile bir iki dakika sonra herşeyi unutan, onu telafi etmek için özürler dileyen, yollar arayan bir insandı. Öfkeli halinde bile ağzından incitici, kırıcı bir söz çıktığı görülmemiştir. Küfür, kötü söz söylediği, kendi emsalinin altındakilere

kızdığı, yanında çalışanları kırdığı hiç vaki olmamıştır. Mütevazi idi ve son derece duygusaldı. Mantıksız, muhakemesiz iř yapmaz, haksızlıkları sevmezdi. İman, inanç, Allah korkusu, edep, milleti sevmek ve onu büyük bilmek, insanlara hizmet en bariz vasıflarıydı.”